Annika Juurikko
hallitussihteeri

Perustuslakivaliokunnalle

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAEIKSI LAPSILISÄLAIN JA ELATUSTUKILAIN 4 §:N MUUTTAMISESTA (HE 70/2015 VP)

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi lapsilisälakia poistamalla lapsilisän indeksisidonnaisuus pääministeri Juha Sipilän hallitusohjelman mukaisesti 1.1.2016 alkaen. Niin ikään ehdotetaan muutettavaksi lapsilisälakia ja elatustukilakia siten, että Kansaneläkelaitokselle säädettyä määräaikaa toimittaa lapsilisää ja elatustukia koskeva veloituslaskelma sosiaali- ja terveysministeriöön ennen etuuden maksupäivää pidennettäisiin. Esitys liittyy valtion vuoden 2016 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Vuosina 2016-2019 lapsilisän indeksisidonnaisuuden poistosta aiheutuisi yhteensä 64,4 miljoonan euron suuruinen säästö. Vuosien 2017-2019 säästöarvio on tehty olettaen, että lapsilisiä muuten tarkistettaisiin nykylainsäädännön mukaisesti kansaneläkeindeksin ennakoidun kehityksen mukaisesti.

Lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan mahdollisimman pian. Lapsilisien indeksisidonnaisuutta koskevan lainmuutoksen ehdotetaan kuitenkin tulevan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2016.

Esityksen suhde perustuslakiin

Perustuslain 19 §:n 2 momentin mukaan lailla taataan jokaiselle oikeus perustoimeentulon turvaan työttömyyden, sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhuuden aikana sekä lapsen syntymän ja huoltajan menetyksen perusteella. Perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan on tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu. Perusoikeusuudistuksen esitöiden mukaan säännöksen tarkoitusta toteuttavista tukijärjestelmistä voidaan esimerkkeinä mainita lasten päivähoitojärjestelmä, lastensuojelulain mukainen toiminta sekä lapsiperheiden aineellinen tukeminen esimerkiksi lapsilisien ja verotuksellisten toimenpiteiden kautta (HE 309/1993 vp, s. 71—72).

Esityksessä ehdotettu lapsilisän indeksitarkistusten poisto alentaa lapsilisän reaaliarvoa ja on siten heikennys 19 §:n 3 momentissa tarkoitettuun lapsiperheen tukeen. Lapsilisän tarkoituksena ei ole kuitenkaan turvata perustuslain 19 §:n 2 momentissa tarkoitettua perustoimeentuloa. Perustuslain 19 §:n 3 momentissa tarkoitetun perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien tukemisen on katsottu täydentävän perustoimeentulon turvaa.

Henkilön ja perheen ihmisarvoisen elämän kannalta vähintään välttämätön toimeentulo (perustuslain 19 §:n 1 mom.) turvataan toimeentulotuen avulla. Nyt esitetty lapsilisälain 21 §:n muutos aiheuttaisi pienituloisimpien perheiden kohdalla sen, että perustuslain 19 §:n 3 momentin turvaaman tuen heikkenemistä joudutaan mahdollisesti kompensoimaan väliaikaisesti myös toimeentulotuella. Perustuslakivaliokunnan aiemman näkemyksen mukaan toimeentulotukijärjestelmällä pyritään kuitenkin useimmissa tapauksissa turvaamaan sosiaalisesti hyväksyttävää elintasoa, mikä on enemmän kuin perustuslain 19 §:n 1 momentissa tarkoitettu oikeus (PeVL 31/1997 vp).

Meritullinkatu 8, Helsinki
PL 33, 00023 VALTIONEUVOSTO
www.stm.fi

Puhelin 0295 16001
Telekopio (09) 6980 709

e-mail: kirjaamo@stm.fi
etunimi.sukunimi@stm.fi

Lapsilisien indeksitarkistusten toteuttamatta jättäminen ei merkitse lähtökohtaisesti olennaista puuttumista perusoikeuksilla suojattuun etuuspiiriin eikä toimenpide pääasiassa vähäisine vaikutuksineen ulotu perusoikeuksien ydinalueelle.

Perusoikeusuudistuksen esitöiden mukaan sosiaaliturvaa suunnitellaan ja kehitetään yhteiskunnan taloudellisten voimavarojen mukaisesti (HE 309/1993 vp, s. 19 ja PeVM 25/1994 vp, s. 3). Perustuslakivaliokunnan mukaan on johdonmukaista, että kansantalouden ja julkisen talouden tila otetaan huomioon mitoitettaessa sellaisia etuuksia, jotka julkinen valta välittömästi rahoittaa (PeVL 34/1996 vp). Taloudellinen lama ja julkisen talouden rahoitusvaikeudet ovat tiettyyn rajaan asti hyväksyttäviä perusteita, joiden nojalla sosiaalisia perusoikeuksia koskevista heikennyskielloista voidaan poiketa.

Huomioiden myös hallituksen käynnistämä muutosohjelma hallituskauden strategisten tavoitteiden saavuttamiseksi, ml. lapsiperheiden palveluiden parantamiseen tähtäävät toimet, julkisen talouden suunnitelmaan sisältyvä lisärahoitus lastensuojeluun ja lapsiperheiden kotipalveluun vuodesta 2016 lähtien, sekä toisaalta nyt ehdotetun lainmuutoksen tarkoitus valtiontaloutta pidemmällä tähtäimellä vakauttavana toimenpiteenä, voidaan ehdotettua lainmuutosta pitää perusoikeuksien kannalta vähäisenä heikennyksenä.